

Litteratur.

Akademiet for de tekniske Videnskaber.

Den 28. Maj 1937 stiftedes Akademiet for de tekniske Videnskaber. Stifterne var de Herrer Direktør *Hartz*, Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch*, Direktør *A. Holm*, Civilingeniør *K. Højgaard*, Direktør *Th. Juncker* og Professor, Dr. *P. O. Pedersen*. Akademiets Formaal skal være at fremme den teknisk-videnskabelige Forskning og Anvendelse af dens Resultater til Gavn for det danske Erhvervsliv. Som Formaaalsparagraf har Akademiet:

»Ved Afholdelse af Møder, ved Udgivelse af Afhandlinger, ved Planlægning — og eventuelt ogsaa ved Støtte — af Forsøgsrækker af teknisk-videnskabelig Interesse og erhvervsmæssig Betydning, ved Overvejelser og Undersøgelser vedrørende den Støtte, nye teknisk-videnskabelige Fremskridt kan yde det danske Erhvervsliv. Akademiet vil søge at løse disse Opgaver gennem et snævert Samarbejde mellem Teori og Praksis.«

Arbejdsdeling sker ved Oprettelse af Grupper — der er for Tiden 8 — og en af disse er Gruppen for Jordbrugets Teknik og Industri med Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* som Formand. Det maa dog forudsættes, at flere andre af Gruppernes Virksomhed faar Berøring med Landbruget, saaledes f. Eks. Gruppen for Produktionens Organisation og Økonomi, Gruppen for Biologi og Hygiejne og flere andre.

I Sæsonen 1937/38, hvorom Aarsberetning foreligger i »Meddelelser fra A. T. V.« (Akademiet for de tekniske Videnskaber) Nr. 1, 1939, er afholdt en Række Foredrag, og til Løsning af specielle Opgaver er nedsat forskellige Udvalg m. m. Her skal nævnes de, der er af særlig Interesse for Landbruget:

1) Et K ø l e i n s t i t u t, hvortil der foreløbig er stillet ca. 100 000 Kr. til Raadighed. Et sagkyndigt Udvalg har overtaget Ledelsen, og det er Hensigten, at dette Institut

skal være et dansk Centralsted for alle Spørgsmaal vedrørende Køleteknik.

2) **Konserveringsudvalget** nedsattes 27. Oktober 1937 og fik følgende S sammensætning:

Godsejer, Dr. med. K. A. Hasselbalch (Formand),
 Professor H. Bache,
 Dr. techn. M. C. Holst, Aarhus,
 Direktør Th. Juncker, Aarhus,
 Professor H. Møllgaard,
 Forstander J. C. Overgaard, Ladelund,
 Professor Axel Pedersen,
 Professor, Dr. polit. Jørgen Pedersen, Aarhus.

Beretning fra dette Udvalg foreligger samtidig med den her omhandlede Aarsberetning og vil af Forstander *P. N. Gaardmand*, Næsgaard, blive anmeldt i »Tidskrift for Landøkonomi«.

3) **Steriliseringsudvalget** har foreløbig til Opgave at forestaa Afprøvelsen af et nyt Steriliseringsapparat paa Statens Forsøgsmejeri. Til Arbejdet hermed har Udvalget modtaget Tilskud fra en Person, som ønskede at forblive anonym.

4) **Tobaksudvalget**. Civilingeniør Sidenius, der i Tiden omkring 1937 i Samarbejde med de fynske Husmandsforeninger foretog Forsøg vedrørende Tobaksdyrking her i Landet, har søgt Akademiet om en Støtte paa 16 400 Kr. til fortsatte Forsøg i 1939. Dette er bevilget, og der er nedsat et særligt Tobaksudvalg til at overvaage Forsøgenes Gennemførelse.

5) **Vandbalanceudvalget** har til Opgave at tilvejebringe Klarhed over de Faktorer, som er bestemende for den bedst mulige Balance mellem Landbrugets Krav om Afvanding af de dyrkede Jorder og Samfundets Behov for Grundvand til Drikkevand og andet Brug.

Udvalget herfor er endnu ikke nedsat, men en Række af de i saadanne Spørgsmaal direkte interesserede Organisationer udpeger Medlemmer dertil.

Det vil ses, at de Opgaver, som Akademiet for de tekniske Videnskaber her har optaget, ingeniende er smaa og ubetydelige. De er tværtimod af et saadant Omfang, at de til en heldig Gennemførelse vil kræve en betydelig Indsats af saavel Arbejde som Pengemidler. Da det ikke er noget ukendt Fænomen, at den førstnævnte Faktor i Reglen er tilstede i større Kvanta end den sidstnævnte, skal sluttelig berøres, hvorledes Akademiet for de tekniske Videnskaber regnes finansieret.

Som Grundkapital for A. T. V. er tilvejebragt et Beløb paa 921 814 Kr. 91 Øre og til særlige Undersøgelser under Akademiet er foreløbig modtaget Tilsagn om ialt ca. 230 000 Kr.

Naar en nyoprettet Institution som Akademiet allerede fra sin Start har kunnet faa Raadighed over et Beløb paa mellem 1 og 1½ Million Kroner uden at rende Staten paa Dorene, er dette analogt med, at der i det sidste Tiaar er opstaaet en Række store Fonds med ret ensartede Formaal: Laurits Andersens Fond (Kapital 5 Mill. Kr., oprettet 1931), Tuborgfondet (Kapital 1 Mill. Kr., oprettet 1931), Otto Mønstedts Fond (Kapital formentlig ca. 25 Mill. Kr., oprettet 1934) og sidst det nye Carlsbergfond; desuden bør ogsaa nævnes, hvad Spritfabrikker, Sukkerfabrikker og andre Storindustrier lejlighedsvis yder til erhvervsmæssige Formaal.

I Betragtning af de højst forskelligartede Opgaver, der hidtil er blevet støttet med Midler fra de omhandlede Fonds, kan det ikke undre, at man nu genfinder en Række af de Mænd, der forestaar Uddelingen fra de nævnte Fonds, i Spidsen for det nyoprettede Akademi for de tekniske Videnskaber, og det maa formodes, at adskillige Bevillinger fra de nævnte Fonds i de kommende Aar vil passere A. T. V.s Kasse. Utvivlsomt vil en saadan Anvendelse af de mange Penge ofte betinge en større Nyttevirkning end den mere tilfældige Understøttelse af privat Initiativ, men det maa dog haabes, at der fortsat vil være tilstrækkelige Midler ogsaa til Støtte af dette.

Udkomne Bøger.

Stambog over Heste af belgisk Race. Bind VI. Hingste Nr. 353—415 — Hopper Nr. 1560—1989. Udarbejdet af Konsulent H o l g e r H a n s e n. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af belgisk Race. LXXIII + 138 Sider. Ill. (Odense 1939).

Register-Stambog over Heste af Frederiksborg-Race og svært Halvblod. XI. Frederiksborg-Race Hingste Nr. 259—284 — Hopper Nr. 2243—2452. Svært Halvblod Hingste Nr. 118—137 — Hopper Nr. 767—862. Ved Statskonsulent A l f L. S ø n d e r g a a r d. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af Frederiksborg-Race og svært Halvblod. XXXVIII + 136 Sider. Ill. (Slagelse 1939).

Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Virksomhed i Aaret 1938—39. Udarbejdet af Sekretariatet. 135 Sider (Kbhvn. 1939).

Beretning fra Statens Planteavlssudvalg for Finansaaret 1938—1939. Udarbejdet af Statens Planteavlskontor. 121 Sider. (Kbhvn. 1939).

Aarsberetning om Det kongelige danske Landhusholdningsselskabs Virksomhed i 1938—1939. Udarbejdet af Selskabets Sekretariat. 149 Sider. (Kbhvn. 1939).

186de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 11te Beretning om de af Forsøgslaboratoriet og De samvirkende danske Andels-Svinerogslagterier iværksatte Fodringsforsøg med Svin. Ved J o h s. J e s p e r s e n og H e r m. M. O l s e n. Udgivet af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles landøkonomiske Forsøgslaboratorium. 184 Sider. Ill. Tysk, engelsk og fransk Resumé. (Kbhvn. 1939).

21de Beretning fra Statens Forsogsmejeri. A. Sammenlignende Forsøg med Kraftmaskiner. B. Ambulante Undersøgelser over Varme- og Kraftforbrug paa Mejerier. 75 Sider. Ill. I Kommission hos fh. August Bangs Forlag. (Kbhvn. 1939).

Statens Husholdningsraads Aarsberetning for Finansaaret 1938—39. 95 Sider. (Kbhvn. 1939).

Danmarks Statistik:

Produktionsstatistik 1938. Statistiske Meddelelser 4. Række, 109. Bind, 4. Hæfte. Udgivet af Det statistiske Departement. 129 Sider. (Kbhvn. 1939). G. B. — N. F.

Statistisk Aarbog 1939. Udgivet af Det statistiske Departement. 304 Sider. (Kbhvn. 1939). G. B. — N. F.

Aarsberetning fra J. E. Ohlsens Enkes plantepatologiske Laboratorium 1. April 1938—31. Marts 1939. Ved P a u l N e e r g a a r d. Resumé paa Engelsk og Esperanto. 16 Sider. (Kbhvn. 1939).

De æglæggende Honers Fodring. Af Forsøgsleder J. B æ l u m. Udsendt af Fællesudvalget for Fjerkræavl. 12 Sider. (Kbhvn. 1939).

Meddelelser fra Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939. Nr. 1. 56. Sider. (Kbhvn. 1939).

Beretning fra Udvalget for Konservering af Grøntfoder. Nr. 1. 1939. Udgivet af Akademiet for de tekniske Videnskaber. 39 Sider. (Kbhvn. 1939).

Raastoføkonomi og dansk Naaletrædyrkning. Af A. H o w a r d G r ø n. Udgivet af Akademiet for de tekniske Videnskaber og Dansk Ingeniørforening. 20 Sider. (Kbhvn. 1939).

Indførselsbestemmelser for Konserver i fremmede Lande. Særligt af Udenrigsministeriets Tidsskrift. Udgivet af Udenrigsministeriet. 129 Sider. (Kbhvn. 1939).

Danmarks Erhverv — Nye Veje. Af Eiler I. B a a s t r u p og Jack Westergaard. 181 Sider. (Kbhvn. 1939).

Mindre Meddelelser.

Følgende Landvæsenslærlinge under Landhusholdnings-selskabet, der til 1. Maj 1939 havde afsluttet deres 3-aarige Læretid, har faaet tildelt Lærebrev med 1. Karakter: Sigfred Andersen, Skærod pr. Helsing, Per Larsen, Højrup pr. Store Heddinge, og Karl Asger Palmø, Falsled pr. Stensgaard.

Landbrugets Prisforhold i September Maaned 1939.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1938			1939		
	Hele Aaret	Jan.—Sept.	Sept. Md.	Jan.—Sept.	Aug. Md.	Sept. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	13,31	13,14	13,68	13,25	12,72	13,33
Smør, Notering	230	225	243	235	223	240
do., Afregningstal	236	232	246	240	230	243
Ost, 20 pCt.	90	90	90	88	85	90
Æg	117	109	144	97	120	126
Slagterisvin, 1.Kl., m. Kort (sl.V.)	176	179	174	172	177	170
do. uden Kort (do.)	94	97	75	123	125	125
Slagtekøer, Kbhv., 1. Kl. (lev.V.)	50	51	52	56	60	66
Stude og Kvier, Esbj., 1. Kl. (do.)	59	60	59	64	66	70
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	35	36	31	48	49	45
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	402	—	419	425	425	425
Unge Heste, Odense, Kr. pr. Stk.	1093	1091	1100	1101	1100	1113
Hvede, Sælger	16,06	16,74	14,06	15,20	15,00	18,75
do., Køber	15,76	16,43	13,75	14,86	14,67	18,13
Rug, Sælger	15,86	16,39	14,41	15,53	14,70	19,63
do., Køber	15,57	16,09	14,19	15,19	14,45	19,00
Byg, 2/r, Sælger	14,81	15,75	12,31	12,41	12,10	16,75
do., Køber	14,43	15,34	12,00	12,08	11,85	16,25
Havre, Sælger	13,98	14,80	11,81	13,14	12,81	16,88
do., Køber	13,48	14,30	11,31	12,62	12,31	16,25
Hø	7,73	7,90	7,00	8,00	6,94	9,75
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. .	5,27	5,41	5,00	5,45	—	7,50
Runkelroefrø, VIII-St.	59	63	63	63	—	75
Kaalroefrø	57	58	55	56	—	60
Rødkløverfrø, sildig	192	175	213	240	—	283
Hvidkløverfrø	290	264	305	429	—	513
Hundegræsfrø	104	89	96	120	88	83
Alm. Rajgræsfrø	64	58	62	88	85	85
Ital. do.	39	33	40	68	75	75
Foderstoffer:³⁾						
Bomuldsfrøkager	15,50	15,56	15,19	—	15,45	—
Solsikkekager	16,63	16,62	16,31	—	15,55	—
Palmekager	15,38	15,52	15,25	—	13,10	—
Hvedeklid	14,25	15,34	13,00	—	11,35	—
Majs, La Plata	16,54	16,82	15,69	—	14,50	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	17,05	17,17	16,30	17,17	16,10	16,30
Kalksalpeter	16,53	16,63	15,80	16,63	15,60	15,80
Sv. Ammoniak	16,58	16,68	15,85	16,68	15,65	15,85
18 pCt. Superfosfat	6,63	6,68	6,30	6,68	6,30	6,30
40 „ Kaligødning	13,49	13,62	12,95	13,62	12,45	12,95

1) Ekskl. Mælkeafgift.

2) Bestaaet Tuberkulinprøven.

3) Noteringerne suspendere eptbr. 1939.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1938			1939		
	Hele Aaret	Jan.—Sept.	Sept. Md.	Jan.—Sept.	Aug. Md.	Sept. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	127	125	130	126	121	127
Smør, Notering	110	108	116	112	107	115
do., Afregningstal	113	111	118	115	110	116
Ost	158	158	158	154	149	158
Æg	99	92	122	82	102	107
Slagterisvin med Kort	181	185	179	177	182	175
do. med og uden Kort ¹⁾	180	184	178	177	182	175
Slagtekøer (København)	86	88	90	97	103	114
Stude og Kvier (Esbjerg)	97	98	97	105	108	115
Unge Heste (Odense)	148	148	149	149	149	151
Hvede	116	121	102	110	109	136
Rug	133	139	122	130	123	165
Byg, 2/r.	115	122	96	96	94	130
Havre	116	123	98	109	106	140
Hø	113	115	102	116	101	142
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ..	141	144	133	145	—	200
Foderstoffer:						
Bomuldsfrøkager	106	106	103	—	105	—
Solsikkekager	129	129	127	—	121	—
Palmekager	135	136	134	—	115	—
Hvedekliid	128	138	117	—	102	—
Majs, La Plata	148	150	140	—	130	—
Kunstgødning:						
Chilesalpeter	86	86	82	86	81	82
Kalksalpeter	86	86	82	86	81	82
18 pCt. Superfosfat	112	113	106	113	106	106
40 „ Kaligødning	113	114	109	114	104	109
Vejet Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	116	114	120	117	113	119
Husdyrprodukter, ialt	128	128	133	128	130	133
Korn	118	124	102	108	106	139
Planteprodukter, ialt	119	124	104	111	106	144
Landbrugsprodukter, ialt	128	128	131	127	128	134
Kraftfoder	123	125	116	—	113	—
Kunstgødning	97	98	93	98	91	93
Andre Vareindkøb	88	88	88	—	100	—
Vareindkøb, ialt	114	116	108	—	107	—

1) Forholdsmæssigt beregnet.

Her kan vi passende høre et Par Dagbogsoptegnelser fra 1743, skrevne af Præsten *Niels Sørensen Rømer* til *Stovby* og *Hornum* i Bjerger Herred ved Horsens (1729—52), der giver et lille Indtryk af Landbrugsarbejdet i Forbindelse med Gødningen paa en Præstegaard i det 18. Aarhundrede:

»1743 d. 9de xbris loed jeg ved 4 af mine folck udsprede og udstroe ald den Sommergiødning, Som Creaturerne hafde givet af Sig eller kastet fra sig udi Præstegaardens 2de Hauer eller Lykker. Nemlig Hannemands ved Niels Eskesens og Dighauen ved Graufsvvej, Som næst Guds velsignelse schal giøre Bemte Stæder meere frugtbare til græsning, end de hidindtil været Hafver.«

»1743 den 22de Dec. loed vi lille Toften bag Øxen Huset giøde og giødningen udsprede over Heele Toften, saa den næst Gud Kand blive Til foraaret Beqvem til at Saae Hør udi.«¹⁾

*

Medens der er Tale om ældre Tiders Møgarbejde, maa det ikke glemmes, at der ogsaa er noget at fortælle om *Hovbøndernes Møgkørsel*. Bøndernes Adfærd ved dette Arbejde belyser ganske godt deres Optræden i Almindelighed paa Herremandens Jorder, samtidig med at Optegnelserne fra Hoveriets Tid ogsaa yder Bidrag til vort særlige Emne her: Møddingernes og Gødskningens Historie.

Et Bevis paa det store Arbejde, som Gødningsudkørslen om Foraaret var, findes i Hoveribestemmelserne fra 1801 vedrørende *Vesterbygaard* i *Jorløse Sogn*, *Holbæk Amt*. Heri hedder det, at Bønderne fremdeles — trods andre Lempelser — skal være med til at køre Gødning ud; hver Bonde skal gøre 4 Spanddage og hver Dag udkøre 13 forsvarlige Læs i de Gaarden nærmest liggende 7 Marker²⁾.

I en Skildring af Hoveriet paa *Hindsholm* til Herregaardene *Schelenborg* og *Brockdorff* fra o.

¹⁾ Evald Tang Kristensen: Almanak-Optegnelser (1918), 25.

²⁾ Fra Holbæk Amt (1938), 82.

Midten af forrige Aarhundrede (ved *Lars Pedersen*) oplyses om Hovfolkenes Møgkørsel, at der, inden Udkørslen begyndte, gik 6 Rodemænd ned for at dele den store Mødding i 6 Dele, saa loddede de om Bytterne, de, der fik Bytte i Udkanten kørte først, »vi stillede saa med 2 Spænd Heste fra hver Gaard og med 2 Kuske, en Mand til at læsse og en Pige til at strø Gjødningen, og der var fuld Fart paa hele Tiden, de vilde alle helst være først i det Sæt, de kørte, og naar der skulde læsses af, skete det undertiden, naar Fjelen var trukket op, at Krogen blev hugget saa langt ind, at næsten hele Læsset faldt paa et Sted. »Aaaæ«, sagde vi saa, for at Ladefogeden kunde forstaa, at det var ikke Mening, men skete af Vanvare. To Dage slog sjælden til, som Regel gik der 3 Dage, og naar vi saa var færdig ved Schelenborg, gik Turen til Brockdorff, og det var en streng Tid for Hestene, da der hele Tiden kørtes omkap¹⁾.

I *Eskel Sørensens* Optegnelser (o. 1813) om Hoveriet paa Herregaarden *Tybrind* ved Lille Belt findes der et Kapitel om Gødningens Udagen.

»Naar Hovningsbønderne fik Ordre at age Gjødning, saa var alle Formændene først neder at bytte Gjødningen ved Lodkastning. Førhen skulle Gjødningen som sædvanlig udføres om Efteraaret, men efter Hovforeningen da skulle den Gjødning, som skulle legges paa Brak-Jorden i de længst fraliggende Marker, udføres om Sommeren, sættes i Stak og igien om Efteraaret hændføres paa den oppløvede Brak-Jord og strøes. I de nærmest ved Gaarden liggende Marker skulle Gjødningen som sædvanlig udføres om Efter-Aaret. Efter den nye Hovforening skulle til dette Arbejde i det højeste udføres i første Fald for hver af de 66 Hovninger 1 bespændt Vogn med Kiøresvend i 10 Dage, 1 Karl til at paaslaae og strøe i 10 Dage og i sidste Fald 6 Dage. Ved dette Arbejde kunne Drengene ret tilkiøre Besterne ved at rendes og kiøre omkring hverandre. Men vedkommende Forpagteren eller Laddefogden havde Opsigt dermed, at der ikke maatte tabes for meget paa Veyen. En Dreng har engang kiørt afsides hen i en Skov med et Læs Møg og læset det af, men Forpagteren kom og saa det og tvang ham til at læse det paa Vognen igien med

¹⁾ Udgivet af Poul Andersen i Danske Folkemaal 1934, 4.

sine Hænder og kiøre sin rette Tour igien. Det skede og stundom, at de væltede eller kiørte sammen i et Leedsted, saa Karlene maatte ud at hielpe dem tilrette.«¹⁾

Man ser af den vestfynske Bondes Optegnelse om Gødningsudkørselen paa Tybrind, at Hovbønderne var ret ligegyldige med Arbejdet, ja, de kunde ligefrem finde paa at øve Hærværk i det smaa, — et Træk, der, som vi skal se, var ret almindeligt, idet Hovbønderne var kede af Møg-arbejdet som for Resten af alt andet Slid paa Hovmarken. Derfor var de ligegyldige, naar de arbejdede til Hove, og derfor drev de den af og søgte at komme saa let om ved Arbejdet som muligt. Der var ligefrem undertiden den mest aabenlyse Uvilje mod Godsejerens, og hvad der var hans, saa der er endog et Eksempel paa, at en Herremand maatte have Vagtmandskab opstillet langs Vejene, naar der kørtes Gødning ud; »thi mine Bønder er det ligegyldigt, om Gødningen kommer paa Ageren eller forbliver paa Vejen, dem er det blot at gjøre at faa Møddingen udaget, og jo mindre Ageren faar deraf, jo mindre have de siden at hoste«²⁾.

De følgende Optegnelser, alle fra det 19. Aarhundredes Tradition (ved E. Tang Kristensen), viser hver især, at Hovbønderne ved Møgudkørselen søgte at narre Herremand og Ridefoged saa meget de kunde.

Naar der skulde køres Møg ud paa Frijsenborg Hovmark, fik hver Hovbonde sit Stykke Jord at gøde. En Skælmsmester blandt Hovbønderne, Per Ras (i 1830—40'erne), kunde næsten nøjes med det halve Møg og endda faa Ros af Ladefogden for, at hans Stykke var bedst gødet. I Stedet for at løfte den ene Fjæl op og lade Møget, som almindelig Skik var, falde ned i den derved frembragte Sprække, hvorved Rogen faar sin længste Side parallel med Agerens Længderetning, ragede han Møget bag ud af Vognen og tippede det saa godt op, det var ham mulig,

¹⁾ Udgivet af H. C. Frydendahl i Fynsk Hjemstavn 1935, 90.

²⁾ Meddelt af Aksel Milthers i Det danske Landbrugs Historie V, 231—32.

hvorved Rogen fik sin brede Side vendt mod Agerenden. Ladefogden gik ved Eftersynet af Arbejdet paa tværs for Enden af alle Agrene og kastede Blikket ned paa Møgrøgerne for at se, om alt var i Orden. Saa de for tynde ud, selv om de var aldrig saa lange, fik paagældende Paalæg om at føre mere paa. Men Per Ras's Jord saa altid ud til at være bedst gödet, og han fik aldrig noget Paalæg, tværtimod blev han opmuntret til at fortsætte, som der var begyndt, og det lovede han højtideligt¹).

Ogsaa andetsteds fra haves der Optegnelser om Hovbønders Møgkørsel. Fra Herregaarden *Lerkenfeld* i Vesterbølle Sogn i Sydhimmerland er der hos E. Tang Kristensen følgende Oplysning: Hver Mand skulde af Herregaardens Mødding køre visse Læs ud paa den ham tildelte Ager, som han skulde pløje, tilsaa og høste. Her skulde Gødningen lægges i en Markmødding. Naar de var færdige, gik Ladefogeden om og saa Møddingerne efter, og fandt han da, at der var kørt for lidt paa Grund af, at de havde taget for smaa Læs, saa dømte han dem til at køre 3—4 Straffelæs. Gaardmøddingen skulde jo ud, og saa skulde det sidste køres ud i Straffelæs. Det gjaldt jo ellers om at tage lidt paa, for saa avledes der kun lidt, og saa var der lidt at bjærge. De mange Smaamøddinger lod Herren selv køre ud til Byg, men ellers skulde Fæsterne gøre det øvrige Arbejde.

»I de senere Aar har vi kørt ud i en stor Fællesmødding, fordi vi nu ikke længere har hver sin Ager, men hver skal endnu køre 24 Læs om Aaret. Efter Overenskomst har de fleste nu begyndt at sætte Møget i Roger, og derved spares jo meget Arbejde for Gaarden.«²)

Fra *Halslum* ved Randers meddeles, at Hovbønderne narrede Herskabet, naar de kunde komme af Sted med det. De havde hver deres Ager at køre Gødning ud paa, og saa skrabte de nogle Tørv sammen og lagde en lille Klat

¹) E. Tang Kristensens Udg. af P. C. Hummeluhrs Optegnelser om Hovrilivet paa Frijsenborg (Aar bog for dansk Kulturhistorie 1895, 146).

²) E. Tang Kristensen: Jysk Almueliv II, Nr. 44. Optegnet i 1880'erne.

Mog ovenpaa, saa skulde det forestille en Roge. Jorden var ikke saa stærkt dyrket, og der var Tørv og Knolde nok¹⁾. — Hans Nielsen, Nørgaard, i Sig ved Varde fortalte, at det gjaldt for Hovbønderne om, naar de skulde køre Mog ud (til Nørholm), at blive først færdig og at faa det letteste Mog at køre med. De skummede ordentlig Møddingen. Saa var der en Mand fra Udflytter-Nøraa, han var noget fiffig, og naar de nu kørte Mog ud om Efteraaret, inden Boghveden var kommen ind, og han kørte op ad en saadan Ager, tog han en Boghvede Hok og lagde under hver Dyngge. Saa fyldte den mere, og han fik flere Dyringer af Læsset og blev paa den Maade for færdig med sit Stykke. Det var der jo nogle misundelige over, og det kunde da ikke blive ved at gaa. Forvalteren fik det saa at vide, og Manden maatte nu til at sætte en Rad mere end de andre, og saa blev han allersidst færdig²⁾).

Fra Herregaarden Bygholm ved Horsens kunde Peder Svane i Hornum fortælle, at Bønderne, naar de kørte Gødning ud her, saa søgte de efter at finde et højt Muldskud at sætte Rogen paa, eller ogsaa skrabte de noget Jord sammen, at den skulde syne godt. Det gjaldt jo om at faa mange Røger og smaa Læs³⁾).

Her kan maaske bedst indføjes Oplysningen om Ajstrup Mogvej (ved Hadsund). Ud ad Ajstrup Mogvej kunde de ikke færdes for Aaleben og Sildeben; for naar de kørte Mog, fik de enten et Stykke Aal og Brød eller Sild og Brød til Meldmad, som de gik og spiste hen ad Vejen, og Benene kastede de fra sig, naar de var gnavede⁴⁾).

Alene de faa forefindende Optegnelser om Hovbøndernes Møgkørsel viser, hvor skadelig Hoveriet var, moralsk ødelæggende for Bønderne selv og til Ugavn for Godejernerne.

*

¹⁾ Jysk Almueliv II, Nr. 74. Medd. af Hans Kr. Pedersen, Haslum.

²⁾ Jysk Almueliv II, Nr. 75.

³⁾ Jysk Almueliv II, Nr. 76.

⁴⁾ E. Tang Kristensen: Efterslæt til Skattegraveren (1890), S. 213.

Helt op til den nyeste Tid var det almindeligt, at Pigerne spredte Møget ude paa Marken, naar det i Roger (jydsk) eller Kkke (sjællandsk) var blevet raget af Vognen. Der er imidlertid et gammelt fynsk Vidnesbyrd om, at Tjenestepigerne kørte Gødningsvognene i Marken. Om denne Uskik kan man læse i Vers 19 i Visen »Landsbye-Pigernes Tidsfordriv hele Aaret igiennem« (trykt i København 1787, senere udgivet og kommenteret af *Folmer Dyrhund* i Dania III—IV 1896—97):

»Høsten slap vi og krøb i
slemme skidne Vogne,
som er næsten Skik udi
alle Landsbysogne;
men det burde skaffes af,
og de skulde give Straf,
som der tør en Hætte
til sligt Arbejd sætte.«

Det er med god Grund, at Visens Forfatter lader den ordførende Pige udtale sin Harme over, at man lod Pigerne køre Møgvognene. Hætte betyder: ordentlig Pige. — Ogsaa dette Træk fra det gamle Arbejdsliv maa med i vor Skildring af Møgningens Historie.

F.

Møddingilde.

Arbejdet i Foraarstiden med Udkørselen af Møddingen var strengt for Hestene, der ikke altid førhen var i synderlig god Foderstand, hvorfor det var særligt slemt for dem at ase med Møglæssene paa daarlige, hullede og opblødte Veje. Da Møgekørselen ogsaa krævede lidt ekstra Mandskab, har man mange Steder slaaet sig sammen for i Fællesskab at køre hverandres Mødding ud. Det hurtigere Arbejdstempo har sat Humøret

op, og naar Møddingstedet var tomt, var der god Anledning til at fejre Afslutningen paa Møgagningen med et lille Gilde for dem, der havde hjulpet til med dette Arbejde.

Møddinggilde kunde ogsaa, ret naturligt, holdes af Landsbybønderne, naar de som hoveripligtige havde kørt Gødning ud paa Herregaardens Mark. Dette fremgaar af en Optegnelse fra Viby ved Kerteminde, hvori det hedder, at det i Meddelerens Barndom var saaledes, at efter Udkørselen af Herskabets Gødning paa Hovmarken (til Hovedgaarden Hverringe), hvoraf Vibyerne kørte $\frac{1}{3}$, Maalerne $\frac{1}{3}$ og Herskabet selv $\frac{1}{3}$, holdtes Møggilde hos »Allermanden«, som skulde tage mod alle Gilder det Aar, han fungerede¹⁾.

Møddinggilder er af ret gammel Dato. De har naturligvis været almindelige blandt Landsbybønderne gennem Aarhundreder. Et Indtryk af deres Alder faar man, naar man erfarer, at de er omtalte og tildels forbudte i et Par Landsbylove paa Falster. Saaledes i Vedtægten fra Falkerslev (Falster Sdr. H.) fra Aar 1724. Post 21 i Loven lyder:

»Som befindes, at naar Tiden er, at Bonden sin Giødskning skal udage eller sine Enger skal have slagne, har hidindtil været brugt den Sædvane, naar hans Byemænd her udi kunde komme hannem til Hielp, ere blevne anrettede Giestebuder, som kaldes Møddinggilde og Legilde, hvilket ikke uden stor Bekostning forsaarsages, da skal saadan Overflødighed af Mad og Brendevin hermed afskaffes, og ved saadan Arbejde alene gives Mad og Øl til Nødtørfthighed. Men dersom den ene Naboe vil hielpe den anden, da det at ske uden Gilde og Giestebud og gjøre hannem Arbejde for Arbejde. Hvo herimod gjør, skal straffes og have sin Gaards Fæste forbrudt for Ulydighed.«²⁾

Det ses af anførte Paragraf, at der er en forholdsvis streng Straf for at overtræde Bestemmelsen om Forbud mod Afholdelse af Møddinggilder. Landsbyloven fra de

¹⁾ Fynsk Hjemstavn 1934, 109. Jfr. Sprog og Kultur 1938, 28—32.

²⁾ V V IV, 149 f. Kippinge Bylov, Falster, har haft Loven fra Falkerslev til Førlæg (V V I, 258₉, 262₂₁).

to falstringske Landsbyer — den har sikkert været kendt og anvendt i mange flere Byer paa Øen — er et Led i Lovgivningsarbejdet, der havde til Opgave at indføre god Lov og Orden rundt i alle Landets Egne, og naar man bl. a. har haft et godt Øje til Møddinggilderne, har Grunden hertil selvfølgelig været den, at Gilledeltagerne har drukket sig for fulde, ligesom grove Løjer ogsaa kan have fundet Sted ved Sammenkomsten.

En morsom gammel Oplysning om Møggilde paa Lolland findes i et Brev fra *Chr. D. F. Reventlows* Hustru, der fortæller til Statsministeren om hjemlige Forhold. Brevet er dateret Christianssæde 1776, 4. August, og det hedder heri: »I Gaar havde vi Møggilde, ingen kongelig, men ret en landlig Fest — vi dansede alle, jeg ogsaa«¹⁾.

Inden vi gaar over til at høre Nutidstraditionen fra Lolland-Falster om vort Gilde, skal nævnes, at i det landbohistoriske Museum i Maribo findes et Maleri af *Rasmus Christiansen*, der har Møggilde til Emne.

En Optegnelse²⁾ fra Nutiden (fra Sdr. Alslev, Falster Sdr. H.) lader ane, at der kunde finde grovkornet Spøg Sted ved den fælles Møgudkørsel: I Reglen var 3—4 Gaarde i Møglav sammen og hjalp hinanden at køre Gødningen i Marken. Hver Gaardmand sendte 1 eller 2 Vogne, og man begyndte Kl. 2—3 om Morgenen. Nogle begyndte før, ja der fortælles, at da Taarnuret i S. Kirkeby Kirke slog 1 om Natten, havde Skovbys kørt en Omgang (8—9 Læs). Dersom en kørte fejl eller væltede med et Læs, blev han »trollet«: man trak ham i Haaret og raabte Hurra. Løjerne ved Kørselen kunde dog undertiden blive for grove. Ved et Møggilde i Nr. Ørslev læssede man Møg paa Tosse Per, og da Hestene saa løb med Vognen, blev Drengen saa forslaaet, at han aldrig senere blev helt normal.

¹⁾ Lolland-Falsters hist. Aarb. 1916, 117.

²⁾ Dansk Folkemindesamling (forkortet til DFS) 1906, 43. Meddelt af Hans Henrik og Johanne Dyrlov.

Hos Anders Kølle i S. Alslev — tidligere Øster Ulslev — fik de Risengrød til Middag ved Møggildet og senere Kaffe. Til Middagen fik de »Kauringer« (Boller), og den Dreng, som først havde faaet forspændt efter Middag, fik to. Møggilderne ophørte omkring 1870.

Fra Sillestrup (Veggerløse S.), Falster, meddeler *Karen Toxværd* omkring 1886 følgende udførlige Skildring af et Møggilde: Hver Bonde havde sit Møglav, som hjalp ham at køre sit Møg ud, og som han hjalp igen, naar deres Tur kom. Naar det skulde gaa for sig, mødte fra hvert af Stederne en Karl til at »bryde Møg«: læsse paa Vogn, en Pige til at strø og en Dreng med Heste og Vogn; der var en Karl eller Mand i Marken til at »hakke af«, saa kunde Drengen nok køre Læsset derud og »køre frem«, for Hestene var sjælden saa slemme at køre i de Tider. Arbejdet begynde Klokken 2 om Morgenen, og de forskellige »Maal«: Frokost, »Klokken 10« og »Mad« (Middagsmad) fik man jo saa ogsaa tidligere, end man plejede, saa man kunde arbejde lidt oven paa Middagssovnen og alligevel slippe Klokken 2 om Eftermiddagen. Resten af Dagen og ud paa Aftenen brugte man til Kommers, somme Tider havde man ogsaa Musik til Møggildet¹⁾. Levemaaden var som ved lignende Lejligheder god og rigelig; til Frokost og »Klokken 10« fik hver et Brændevinsstykke Fladkage, til Middagen hver en Fjerdepart og to Vafler, saa de unge, som var med mange Steder i Møgægten, kunde faa en ordentlig Bunke til sidst. Middagsmaden var gerne noget nem, Mælkekage eller lignende, Hovedmaaltidet var om Aftenen og var altid Grofenbrød og Ølost. Møgægten kunde for Resten være streng nok for de unge især, for de kom jo sjælden i Seng for Spøg og Kommers før Kl. 10—11, og

¹⁾ Musik til Arbejdet anvendtes ofte forhen ved større Arbejder, hvor mange Folk var samlede, saasom ved Tærskning (bl. a. af Raps), Tørvegravning og Høslet. Musik i Møddingstedet for at opmuntre Folkene er nævnt i *Gregers Begtrups* korte Omtale af Møggildet paa Lolland og Falster (»Agerdyrkingens Tilstand«, IV Bd., Del 2, 1806, S. 827).

hver Morgen begyndtes der jo Kl. 2; især kneb det for Drengene, saa de sad tit og sov, mens de kørte de første Læs ud om Morgen. Bare Hestene vidste Vejen, kunde det godt gaa; men det skete under Tiden første Morgen paa et nyt Sted, at Hestene gik forbi det Led, de skulde ind ad, og blev ved at følge Landevejen, til Drengen vaagnede. Hvis der ingen fik det at se eller vide, saa gjorde det ikke noget, ellers blev han voldsomt drillet, for Drengene var altid »Kastekæppe«; Bryderne prøvede ogsaa gerne at faa narret nogle af de løse Drengene, som der al Tid er fuldt op af, hvor der er noget paa Færde, i By at laane Møddingskraber, naar de begyndte at tage af Bundfaldet. Der er nu ikke noget Redskab, som har det Navn, saa naar Drengen kom i det Ærinde, vidste man, der skulde gøres Nar ad ham, og saa fik han en eller anden tung, klodset Ting at slæbe af med, en Loklappe eller lignende. Det Ærinde gik han kun én Gang i sit Liv, men var siden godt nok med til at le af de yngre, troskyldige Drengene, som ved næste Lejlighed var tjenstvillige. De Drengene, som kørte Møgvognen, kaldtes Møgtolle, og naar der var noget i Vejen med dem, blev de traalede og maatte staa paa Lundstikken, mens det gik for sig¹).

I »Livet i Klokkergaarden«, 228, 240, er der givet en Skildring af Møgekørselen, og der sluttes med, at Arbejdet gik rask fra Haanden, og somme Tider var man færdig omkring ved Klokken et. Saa gik det løs med »Møggilde« til langt ud paa Aftenen. Rasmus Klokker mente, det var en dyr Maade, man brugte for at faa sit Møg kørt ud. Til Middag skulde man altid have »Mællkage« (Mællkæ), »skoldet« Mælk med Hvedebrød, og til Middagten »Æggeost«. Men forresten skulde man jo have alt, hvad man kunde spise og drikke. Ved Møggildet blev der ikke danset. (S y s t o f t e S., Falster).

¹) Skattegraveren VI (1886), S. 156, Nr. 756. I en Note til Karen Toxværd's Optegnelse føjer E. T. Kr. til, at i Fakse paa Sjælland holdes endnu Møggildet. Hovedmaaltidet bestaar af Risengrød og Klipfisk, der spises med Ske uden Kniv og Gaffel.

Ogsaa Lolland har en ret fyldig Overlevering om Møggildet.

Fra Flintinge (Toreby S., Musse H.) har *Jørgen Jørgensen Vognsvend* meddelt, at det sidste Læs Gødning, Møddingskraben, blev pyntet med grønne Pileris og Bøgeris, og hvad de kunde faa, naar det blev kørt ud. Saa sad de alle oppe paa Læsset og kørte gennem hele Byen og sang. Bagefter holdtes Møggilde. Folk skiftedes til at hjælpe hverandre med at køre Gødsken ud. Der var gerne en 6—7 Vogne samlede. Om Aftenen fik Deltagerne graa Ærter og Flæsk og Mælkekager (Kage o: Hvedebrød). Kagen var skaaret i fir-kantede Stykker¹⁾. Jørgen Vognsvend har ogsaa været med til Møggilde i Frejlev (Kettinge S.) Syd for Flintinge. Fra Frejlev er der i Lærer *J. Jørgensens* Optegnelser ligeledes en Oplysning om Møggilde:

»Naar Græsmarken var tøjret over et Par Gange, og der skulde køres Gødning ud, hjalp Naboerne hinanden, og hver Vogn med Kusk havde sin Pige med til at strø (sprede) Møg. Det sagdes, at man den Dag havde Møggilde. Husmændene hjalp til at læsse paa Vognene, og der var Liv og Lystighed over det hele, især hvis der var taget Hul paa det gamle Øl. Snaps vankede der ogsaa rigeligt af og særlig god Mad, saa disse Dage var altid Glædesdage.«²⁾ —

Fra samme Øststrog af Lolland forefindes endnu en Optegnelse om Møggilde, helt nede fra Vantore i Nysted Landsogn, ud til Østersøen. Lærer *Henriksen* kunde herfra fortælle til E. T. Kristensen, at det havde været Skik, at en 3—4 Mand enedes om at hjælpe hinanden med at køre deres Gødning ud, da de ikke troede, de kunde overkomme det selv. Det var altsaa ligesom smaa Bylav, og bagefter blev der i Gaarden gjort et Gilde, som kaldtes Møggildet. »Nu er den Skik afskaffet, og enhver kan godt køre sin egen Gødning ud. Under Ud-

¹⁾ J. A. T. (o: Jysk Almueliv, Tillægsbind) IV, Nr. 338.

²⁾ Henrik Ussing: Lollandsk Landsbyliv i det 19. Aarhundrede (1937), 82.

kørselen sad de Dreng, der var Kuske, ovenpaa Læsset paa et Sædeknippe, og de hujede og skreg, som der var en Kniv i Halsen paa dem. Det var jo for at jage Troldene væk[?]. Jeg gjorde mit Bedste for at faa den Uskik afskaffet.«¹⁾ — I Sædinge kørte Bønderne i Fællesskab Møddinger ud. Bagefter maatte den enkelte Gaards Ejer gøre et Møddingilde for dem.

Saa gik man i Gang med næste Mødding og fortsatte paa den Maade, til man havde naaet Rækken igennem. Man arbejdede ikke efter Klokkeslet, men holdt ud, til Mennesker og Dyr blev trætte²⁾).

Endelig kan fra Lolland anføres en Optegnelse fra Errindlev i Fuglse Herred, indeholdende Beretningen om, hvorledes man kørte Præstens Mødding ud. Da det var fra et særlig højtideligt Sted, blev Vogne og Kuske pyntede med Grønt, saa det maa have set ganske festligt ud, naar Errindlev Præstegaards Møg blev kørt ud. *Iver Larsen* i Errindlev har fortalt følgende herom til E. T. Kristensen:

»For en 50—60 Aar siden hjalp alle Bønderne i Errindlev Præsten med at køre hans Gødning ud, og saa fik de fri Beværtning og deres Nadver til sidst, men der var ingen Dans. Det sidste kaldtes Skrabben. Det blev dækket over med grønne Grene, særlig Hyldegrene, for dem var der jo nok af omkring Kirkegaarden, og saa blev der læsset saa mange Møgbrydere op, som der kunde hænge paa Vognen. Møgbrydere kaldtes dem, der læsede. Det Læs var der 8 Heste for, og saa var der en Kusk paa hver Hest, og hver af dem havde Grønt i sin Hovedstol, og Kuskene havde allesammen Grønt i deres Hatte. Der var ogsaa sat Grønt i Hjulene paa Vognen. Naar det saa løb rundt og daskede omkring, var der enkelte Heste, der blev bange. Det har jeg været med til 2 Gange, men nu er det gaaet helt af Brug.³⁾

Ogsaa andet Steds fra er det kendt med Møggilde i Præstegaarden, saaledes i Ryslinge og Lørup

¹⁾ J. A. T. IV, Nr. 339.

²⁾ DFS 1906, 43, 762, opt. 1926 af Astrid Olsen, Sædinge.

³⁾ J. A. T. IV, Nr. 337.

(Midtfyn), hvor Mændene i de to Byer skiftedes til at køre Præstens Gødning ud og fælle hans Grønjord om Efteraaret. Den Dag, der kørtes Møg ud, fik Bønderne Boghvedegrød og Bergfisk til Middag som en staaende Ret, og de Dage, de fællede, fik de Grød ud i Marken i store Træ-Sibøtter til Middag. Om Aftenen fik de Hvidkaalssuppe og Grød, som de dyppede i Slaaen-most¹).

Fra Sjælland er der nogle faa Optegnelser om Møggildet. *J. Olsen* fortæller fra Bakkebølle ved Vordingborg, at skulde en Gaardmand have kørt sin Gødning ud paa Brakmarken, blev flere af Gaardmændene i Byen anmodet om at møde hos vedkommende en dertil bestemt Dag med Vogn og Kusk og ofte med en Pige, der skulde strø Gødningen ude paa Marken. Der var mindst tilsagt 4 à 5 fremmede Vogne samt 2 à 3 Husmænd til at læsse. Manden i Gaarden, hvor Gødningen blev kørt ud, gik selv og hakkede Gødningen af Vognene med en Møghakke, der havde to Hager i et Træhoved med Skaft. Vognene til dette Brug havde Træaksler og Lundstikker. Kosten ved saadan en Lejlighed var jo langt ud over det daglige, deraf Navnet Gilde²).

Fra Støvnø (Lyderslev S.) har *Thorikild Gravlund* i en Optegnelse fra 1909 (DFS) den korte Meddelelse, at Møggilde kendtes i Gevnø, men ikke i Lund.

Naar der i Hedeboegnen mellem Roskilde og Køge under Oldermændens Ledelse var »awet Møj yd«, holdtes der i flere Byer »Møjgilles³«. —

Skulde i Rørvig (Ods H.) en Husmand have kørt Gødning ud, bad han en halv Snes Bønder til Møggilde en Søndag. »Vi mødte med Vognene fra Morgenstunden og kørte gerne hver et Par Læs ud paa Lodden i Husmandsvangen. Mens der var nogen, som læssede Vognene, gik vi, der kørte, ind og fik Mad, Brændevin og

¹) Skattegraveren X (1888), S. 71—72.

²) *J. Olsen*: Fra Sydsjælland (1914), 24 f.

³) Marie Christophersen og Henrik Ussing: Fra Hedeboegnen (1923), 62.

Kaffe.«¹⁾ Her har Møggildet altsaa været en Hjælp til Husmændene, der ikke selv havde Hest og Vogn, hvorfor Gildet bl. a. er en Parallel til de jydsk Ploggilder og ikke er af gammel Dato. Det er fra efter Udskiftningen, da Husmændene fik Jord tildelt.

I *Djursland* var Møggildet af samme Slags som i *Rørvig*. *Nissen*, *Ramten*, fortæller i sine Optegnelser fra 1889, at den Dag, da Husmanden fik Gødningen kørt ud, holdtes Møggilde. Da det i flere Byer var Skik, at Karlen var med til at udføre Arbejdet, medens Manden blot lod sig beværte, var saadanne Gilder temmelig dyre²⁾.

Af det foran fremførte erfares det, at Møggildet i sin gamle Skikkelse som et Arbejdsgilde indenfor et Nabo-skab eller indenfor hele Bymandskredsen særlig var kendt paa de danske Øer Øst for Store Belt, fortrinsvis fra *Falster* og *Lolland*. *Sjælland* har sikkert ogsaa haft Møggilde i alle Egne. Fraværelsen af Optegnelser fra *Fyn* (bortset fra en enkelt Undtagelse) og *Jylland* betyder sikkert ikke, at man i disse Landsdele slet ikke har haft Møggilder. De er blot ophørte saa tidligt, at de er glemt i Folkets Minde, og saa har man ikke faaet indsamlet Oplysninger om dette Gilde. Meddelelserne fra *Rørvig*, *Haarlev* og *Djursland* viser blot, at man i det 19. Aarhundrede ved Husmandshjælpen har grebet Lejligheden til at holde et lille Gilde, naar Smaamandens Mødding skulde køres ud.

G.

Nutidsoptegnelser om Møgekørsel.

Efter nu at have hørt om Gødningsarbejdet paa Grundlag af Kildemateriale fra Fællesskabets Tid og lidt senere, skal vi paa de kommende Sider høre videre om

¹⁾ Lars Andersen: *Folkeli* i Ods Herred (1919), 105 f.

²⁾ Saml. t. j. Hist. og Top., 2. Rk., III, 137. — Ogsaa i *Haarlev* paa *Sjælland* holdt Husmændene Møggilde til Tak for Gaardmændenes Hjælp med Udkørslen af Møddingen. Denne Form for Møggilde er et direkte Sidestykke til Pløjegilderne (Jfr. *Danske Folkemaal* 1935, 125).

dette Emne belyst ved Optegnelser og Skildringer fra det 19. og 20. Aarhundrede. Vi kan da begynde med at fremdrage, hvad den gamle sjællandske Bonde og Fortæller, *Ingvor Ingvorsen* (f. 1845) fra *Ulstrup* i *Terslev Sogn* ved *Ringsted* har meddelt om Gødningsarbejdet paa en sjællandsk Bondegaard i hans Barndom. Efter at der var saaget Foraarssæd, blev Brakjorden harvet og tromlet, og saa skulde der køres Gødning, a w e s M ø j, ud paa den; hertil brugtes de to M ø j v o g n e, et Par Lundstikkervogne med lave Fjælle. Der var foran paa Vognbunden slaaet en Pind, som gik ud under Fjælen til venstre, for at det skulde gaa lettere at faa Fjælen løftet op over den bageste Vognkæp, naar Møget skulde væltes af. Til at bryde M ø j paa brugtes en hjemmelavet tregrenet Greb, der helt var af Træ; men naar Spidserne blev slidt af, blev der somme Tider sat Spidser paa af Jern. Strøgrebene var ligeledes af Træ, men meget mindre. M ø g h a k k e n var af Jern med to Grene, der var bøjet i en Vinkel. Naar Gødningen var kørt ud paa Brakjorden og strøet, blev Jorden pløjet¹).

Fra Systofte Sogn paa Falster har *Lars Rasmussen* meddelt følgende udførlige Oplysninger om vort Emne til *Fr. Lange Grundtvig*:

»Naar en Vogn skulde bruges som Møgvogn, blev der paa venstre Side ikke sat nogen almindelig Vøghav. Forneden sattes en Fjæl, der blev kaldt »Sidebund«. Paa den bageste Ende af Fjælen var der et Hak, for at man bedre kunde komme til at sætte Skulderen under, naar den skulde løftes. Foran var Fjælen fastgjort ved Vognkæppen. Naar man læssede, lod man i Regelen et Stykke over Sidebunden være aabent, og endelig anbragte man en smal Fjæl eller en bred Slaa foroven. Dette kaldtes en »Sættebund«. Naar Møget skulde hakkes af, borttog man først Sættebunden. Siden blev Sidebunden slaaet ned. Naar Møget skulde læsses, samledes Vognene i Møddingen. Her var en Befalingsmand, der kaldtes »Frobøs«, men naar han ikke bar sig rigtig ad og

¹) Ingvor Ingvorsen og Henrik Ussing: Gammelt sjællandsk Bondelev (1918), 101 f.

sørgede for, at alle kunde komme til at læsse, saa blev han »trollet« (traalle). Man tvang ham til at sætte sig paa Hjulnavet og tage sin Hue af. Saa blev han trukket i Haaret, medens man raabte: »Traall i Haatt! traall i Haatt!« Gjorde han ingen Modstand, slap han nogenlunde, men ellers blev det en slem Tur.

De, der tog Møget op af Møddingen og læssede det paa Vognene, kaldtes »Møgbrydere« (Møjbrøere). De brugte en saakaldt »Brydegreb« (Brøgreb) med tre »Horn«. Greben var af Træ, men der var »Jærnsko« paa Enden af Hornene¹⁾. De, der kørte, kaldtes »Møgpinde«. De tronede paa et »Sæde« af Halm, holdt sammen af to Baand, der krydsede hinanden. Naar Møgpindene forsaa sig, straffedes de paa samme Maade som Frobøsen. Karlene, der hakkede Møget af Vognene, kaldtes »Afhakkere«. De brugte en »Møghakke« med to »Horn«. Møget blev afhakket i smaa Bunker, som kaldtes »Møghokker« (Møjhaakker). Saa blev det »strøet« af Piger, som kaldtes »Møgstrøere« eller »Strøpiger«. For Løjers Skyld blev de ogsaa kaldte »Hokkensprættere«. De brugte en saakaldt »Strøgreb«, der havde tre Horn af Jærn og kortere Skaft end »Brydegreben«. Arbejdet gik rask fra Haanden, og somme Tider var man færdig omkring ved Klokken et. Saa gik det løs med »Møggilde« til langt ud paa Aftenen.²⁾

Den anførte Skildring fra Systofte er af Meddeleren nævnt i Forbindelse med Brakjordens Behandling. Først ved Midsommertid blev denne Jord pløjet. Dernæst blev Marken harvet, og saa skulde den gødes. Saa samledes Karle og Piger fra hele Byen, for at faa Møget kørt ud.

Fra Østofte paa Lolland oplyses, at Udlæggen (d. e. Brakmarken) fik al Gødningen. Vognene blev omdannet til Møgvogne, korte Vogne med Møgfjæle og uden Før- og Bagsmæk. I Møddingen stod een eller to Mand og brød Møg paa, det vil sige læssede Vognene med en Greb. Denne var i gamle Dage af Træ. Den læssede Vogn kørtes nu ud i Udlæggen af en Mand, der sad paa Møglæset paa en Sæk eller et Halmsæde. Gødningen blev i Marken hakket af Vognen med en Møghakke, to bøjede Jærnkroge paa et Skaft. Bunkerne kaldtes Møghokker. Naar Gødningen var spredt, blev den pløjet ned. At sprede Møg hjalp Pigen

¹⁾ Herved adskilte den sig fra »Mugegreben«.

²⁾ Livet i Klokkergaarden (udg. af Jørgen Olrik 1909), 239—40.

undertiden med til. Derfor sang den forfinede Bondedpige: »Før gik jeg i Marken og spredte Guano; — men nu kan jeg spille paa Fortepiano.« — Drengen blev undertiden sendt af Sted for at laane en Møddingskraber; engang kom han hjem med en stor Hvedekage i Posen¹). Møddingskraberspøgen er kendt over det ganske Land (jfr. at sende Drengen til Bys efter Dukatfrø eller Messingstaastraad)!

Fra Nordfyn (nærmest Skovby Herred) oplyser *Christine Reimer*, at til Mikkelsdag (28. September) skal Kornhøsten være endt, Pusi skal være skravt, d. v. s., at Gødningen til den Tid skal være af Mytningen (Møddingen) og være kørt ud paa Marken²).

I Vinteren 1885 nedskrev *Niels Pedersen Torhave* fra Klim Sogn (Vester Han H.), da han var Elev paa Galtrup Højskole, nogle fortrinlige Oplysninger til Brug for *H. F. Feilberg* om Markarbejde m. v. paa en Bondegaard i Klim Terp. Niels Torhave fortæller heri, at den første Kjærre Byg er man bedst ved med Gødning.

»Naar Gødningen skal køres ud, maa Karlen tidlig op og fodre Heste og smøre Vogne, saa alt kan komme til at gaa glat. Da der er langt ud til Marken, fordi Gaardene ligger saa tæt sammen, skal der flere Vogne i Brug, for det meste tre Vogne af den Slags, hvor der kun er en Undervogn med fire løse Fjæl paa hver. Kl. 6, naar Davren er spist, kører Manden i Marken med det første Læs Møg. Naar han er kommet godt afsted, spændes det andet Par Heste for den næste Vogn, som en Dreng saa kører ud imod Manden. Det maa stiles saadan, at Manden og Drengen kan mødes midtvejs mellem Ageren og Gaarden. Naar Drengen kører tilbage med tom Vogn, vil han gerne snige sig til at køre i Trav, men det maa ikke finde Sted i Drøvtens (=: Driftens) Tid, da Hestene har travlt bestandig. Den, der er mest Ryk for, er Karlen. Han maa klare sig med at fylde de tre Vogne, saadan at der altid er en parat, naar Drengen kommer hjem med tom Vogn. Det kan nok se ud, som det er meget strengt

¹) Henrik Ussing: Lollandsk Landsbyliv (1937), 82.

²) Christine Reimer: Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde (1910—19), 442.

for Karlen, men dog kan han have det saa godt, naar han bare ikke er doven. Vil han have rigtig god Skik i Møddingstedet, skovler han Bunden ren, efterhaanden som Gødningbænkene bliver kørt i Marken. Er det en ordentlig Møddingplads, enten brolagt eller med Lim (ø: Kalk) i, kan det være en sand Fornøjelse at have saa travlt, at man kan faa gjort ren, hver Gang en Vogn er blevet tillæstet. Flere Dage i Træk køres der Gødning ud. Bagefter skal den spredes og pløjes ned. Hvert Læs er blevet lagt paa to Steder paa Ageren. Stakkene skal spredes ordentlig og jævnt, saa der ikke i Byggen skal blive særlig grønne Pletter. Mange Steder hjalp Pigerne med at sprede Møg.¹⁾

For en, der som nærværende Forfatter daglig har omgaaedes og passet en mindre Bondegaards²⁾ Mødding i omved en halv Snæs Aar og i samme Tid udført en væsentlig Del af Arbejdet om Foraaret ved Møgudkørslen og Spredningen af æ Møgrogger paa Marken, har det været et ganske fornøjeligt Arbejde ogsaa at skrive et Bidrag til vore Møddingers Historie. Det har fremkaldt mange Minder fra det haarde Møgarbejde, der hørte til hvert Foraars Kraftanstrengelser paa Bondegaarden. Og dog var det saaledes — og er saaledes — at man ikke var ked af Arbejdet med Gødningen. Den ramme Lugt, der var knyttet til Møgudkørselen, mærkede de implicerede intet til. Griset var Arbejdet heller ikke i nærværdig Grad, idet man med gode Grebe og Skovle kunde udføre alt Arbejdet uden at komme i direkte Berøring med Gødningen. Det samme gjaldt for Sprederen paa Marken. Den eneste, der kan have Held til at blive snavset ved Møgkørsel, er den Karl, der kører Vognen, idet der paa den Møghawe, han skal lofte op, naar æ Møg skal rages af Vognen med æ Møgkrog, kan være noget Møg eller Jord. For æ Møglasser i æ Mørringstej er Træskostøvler paa Fødderne om ikke en Nødvendighed, saa dog rare nok, da der godt kan være bløde Partier i Møddingen, hvor Træsko kan

¹⁾ Udg. af Aug. F. Schmidt i »Fra Klim Sogn« (Historisk Aarvog for Thisted Amt 1932, 251—52).

²⁾ Lykkesgaard ved Lunderskov.

være lave nok til at holde Fødderne helt fri for Berøring med Gødning. I et moderne, velindrettet Møddingsted er der sjældnen Forekomst af Ajle og Regnvand, saa man kan egentlig ganske godt hytte sig med almindelige Træsko paa Fødderne her.

For en arbejdsstrænet Bondekarl eller Daglejer er det ikke noget særligt svært Arbejde at læsse Møg Dag efter Dag¹). Hertil kommer, at det er ganske interessant at følge en Møddings Forsvinden, idet Læsseren kan gøre »geologiske Studier« i Møddingen. Han kan fra Bænk til Bænk følge Dyngens Opbygning i det hele eller halve Aar, det har taget at faa den kørt sammen ved Møgning fra Ko-, Heste- og Svinestald Dag efter Dag. I æ M o g k o e (ø: Trillebør) er Gødningen trillet til Møddingen, der af Røgteren eller Andenkarlen har faaet sin nødvendige Pasning med Udjævning af de afvæltede Trillebørfulde Gødning eller ved daglig Opsmidning i Bænke af det ny tilkommende Møg. Paa mindre Ejendomme er det Manden selv, der passer Møddingen, og det er sjældent til dens Skade.

Naar det sidste Læs Gødning er kørt ud, og Møddingstedet er fint skrabet med Skovlen og fejet rent, kan Arbejdets Afslutning fylde en flink Karl med Glæde. Et vigtigt Landbrugsarbejde er nu udført for dette Aar. Møddingstedet tager sig saa pænt ud i sin Tomhed. I den følgende nærmeste Tid er det saa behageligt at komme med den fyldte Trillebør om Morgenen og vælte dens friske Indhold ud paa den rigelige Plads. Men som Aaret gaar, bliver Pladsen bag Stalden, i Gaardspladsens Hjørne, eller hvor nu Møddingen er anbragt, fyldt paa ny med sit givtige Indhold — og næste Aar kan man køre Møg ud igen til Gavn for Afgroden paa Marken. Ogsaa i Gødningsarbejdet er der — som i andet Landbrugsarbejde — den aarlige Gentagelse, som aldrig skal aflade.

¹) Almindeligvis vil en Karl hellere læsse Møg fra Morgenen til Aften end trække en Tojrulle en Dagstid for Kvindfolkene.

De vigtigste Foraarsarbejder inden Saaningen er Jordens Tilberedning og Forsyning med Gødning. Høstens Godhed vil i fortrinlig Grad komme til at afhænge af, hvor rigeligt Marken forsynes med Gødekraft. Derfor er al Gødskningsarbejde Opmærksomhed værd endog af Folk, der ikke er beskæftiget praktisk med Jorden. Ogsaa de primitive Metoder, man anvendte under gamle, fattige Kaar, er det Umagen værd at erholde nogen Viden om, hvad dette Skrift forhaabentlig har vist.
